

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De deconstructie van constructieve journalistiek op de VRT

Inleiding

Constructieve journalistiek is een hip, maar ook een controversieel begrip. Het wordt nu eens omschreven als het middel om het vertrouwen in de journalistiek te doen weerkeren (bijv. Haagerup, 2014), dan weer als een te mijden hype in de journalistiek (bijv. Van Groesen, 2017). Het helpt ook niet dat constructieve journalistiek in uiteenlopende betekenissen wordt gebruikt en zodoende een vaag containerbegrip wordt. Het wordt omschreven als oplossingsgerichte journalistiek (*solutions journalism*) (bijv. McIntyre & Sobel, 2017a) of als positieve journalistiek (*positive journalism*) (bijv. Dagan Wood, 2014). Vooral het laatste kan misleidend zijn, want roept associaties op met niet-kritische journalistiek.

In Vlaanderen werd de term vooral bekend, maar ook meteen omstrepen, door voormalig VRT-hoofdredacteur Björn Soenens. Soenens stond aan het hoofd van de nieuwsredactie van de publieke omroep VRT van 8 november 2013 tot 6 september 2016. Na zijn aanstelling wierp hij zich, voornamelijk geïnspireerd door de Deense voorbeelden van Ulrik Haagerup (2014) en het Deense *Constructive Institute* (<https://constructiveinstitute.org>) op als voorvechter van de constructieve journalistiek in Vlaanderen en liet hij optekenen dat hij deze vorm van journalistiek geleidelijk en ongemerkt wilde toepassen in *Het Journaal* (Verheyden, 2014). Soenens koos in zijn pleidooi voor constructieve journalistiek voor voorbeelden die suggereerden dat het nieuws een goednieuwsshow zou (moeten) worden onder het motto 'inspireren, niet deprimeren' (2014). Zowel intern, binnen de VRT, als extern, bij mediacommentatoren en -critici, lokte Soenens al snel heel wat kritiek uit (Thevissen, 2015; 'Steun en kritiek voor Björn Soenens', 2015; Corten, 2016).

* Prof. dr. Hedwig de Smaele is docent en programmacoördinator bij de master Journalistiek aan de KU Leuven, campus Brussel. Contactgegevens: BCJS (Brussels Center for Journalism Studies), Warmoesberg 26, 1000 Brussel. Tel.: 02-6093750/0476-454832, e-mail: hedwig.desmaele@kuleuven.be. Louis Demeyere heeft de master Journalistiek aan de KU Leuven, campus Brussel en de master Toegepaste Economische Wetenschappen aan de KU Leuven afgerond. Hij volgde ook een postgraduaat Sportmanagement aan de VUB. Contactgegevens: l.demeyere19@gmail.com. Kirsten Van Elsen heeft de master Journalistiek aan de KU Leuven, campus Brussel en de master Taal- en letterkunde aan de KU Leuven afgerond. Contactgegevens: kirstenvanelsen@gmail.com.

Onderzoek over de Vlaamse constructieve journalistiek ontbreekt echter. Ook over het VRT-journaal werd het debat enkel op blogs en in de media gevoerd. Het internationale onderzoek over constructieve journalistiek focust vooral op effecten van constructieve elementen in journalistieke boodschappen op emoties, attitudes of gedrag van de ontvangers (bijv. Kleemans, Schlindwein & Dohmen, 2017; Kleemans, De Leeuw, Gerritsen & Buijzen, 2017). Daarbij wordt uitgegaan van één of enkele kenmerken van constructieve journalistiek waarbij opnieuw veel variaties voorkomen in de afbakening van het begrip. Een eenduidige begripsbepaling ontbreekt: *'more work needs to be done to precisely define and measure the concept and distinguish it from similar forms of journalism'* (McIntyre & Sobel, 2017a, p. 6).

Recent is op dat terrein wel enige vooruitgang geboekt. De definiëring (McIntyre & Gyldensted, 2017), de situëring (Bro, 2018) en in mindere mate ook de operationalisering (Hermans & Gyldensted, 2018) van constructieve journalistiek werden het voorwerp van onderzoek. In Vlaanderen organiseerden Mast, Coeseman en Temmerman (2018) een conferentie gewijd aan het thema en stelden een themanummer van *Journalism* samen dat als een *status quaestionis* van het onderzoek over constructieve journalistiek beschouwd kan worden. De Vlaamse publieke omroep blijft ook hier onbelicht. In het algemeen blijft het onderzoek meer de nadruk leggen op de ontvangers (effectstudies) en de zenders (attitude van journalisten) dan op de boodschap zelf.

Het doel van deze studie is om 1) het begrip 'constructieve journalistiek' te definiëren en te operationaliseren – twee noodzakelijke stappen in het deconstrueren van het concept – en om 2) met het ontwikkelde meetinstrument te onderzoeken 'hoe constructief' het VRT-journaal onder Björn Soenens was. Soenens presenteerde zichzelf als een voorstander van constructieve journalistiek, maar kan het VRT-nieuws onder Soenens 'constructief' genoemd worden?

De structuur van dit artikel volgt deze tweeledige doelstelling. In een eerste paragraaf staan we stil bij de definiëring van constructieve journalistiek. Vervolgens overlopen we de kenmerken van constructieve journalistiek gekoppeld aan 'meetbare' journalistieke praktijken. In een derde deel onderzoeken we de aanwezigheid van deze kenmerken en praktijken in het VRT-journaal. Een kwantitatieve vergelijking van de belangrijkste kenmerken van constructieve journalistiek onder Soenens (2015-2016) en zijn voorganger Willems (2012-2013) wordt aangevuld met een uitgebreidere kwalitatieve analyse van twee cases (Oekraïne-crisis in 2014, aanslagen in Brussel in 2016) in *Het Journaal* onder Soenens. In de discussie en conclusie koppelen we terug naar ons uitgangspunt en formuleren we naast antwoorden ook nieuwe vragen die het startpunt kunnen zijn voor verder onderzoek.

Constructieve journalistiek: een begripsbepaling

Over de rol van de media wordt binnen normatieve theorieën bewust nagedacht. Zij gaan uit van een ideale rol die de media vervullen binnen een bepaald (politiek) sys-

teem. Constructieve journalistiek heeft binnen het normatieve gedachtengoed veel gemeenschappelijk met de sociale verantwoordelijkheidstheorie (Hutchins Commission, 1947) waarin de verantwoordelijkheid van de media tegenover het publiek een centrale plaats inneemt naast de vrijheid van diezelfde media.

De verantwoordelijkheid tegenover het publiek heeft constructieve journalistiek ook gemeen met stromingen zoals *public journalism* (McIntyre, 2015; Bro, 2018; McIntyre & Gyldensted, 2017) en vredesjournalistiek (McIntyre & Sobel, 2017a; Bro, 2018). Deze stromingen staan voor een minder passieve vorm van journalistiek, of journalistiek met een duidelijk doel voor ogen. Oplossingsgerichte journalistiek of *solutions journalism* beoogt eveneens een actieve journalistiek die aan het publiek duidelijk maakt dat er ook oplossingen zijn voor problemen en conflicten. De oplossingsgerichte journalistiek wordt vaak gezien als een onderdeel van constructieve journalistiek (Gyldensted, 2015a; Dyer, 2015; McIntyre, 2017; McIntyre & Sobel, 2017a; McIntyre & Gyldensted, 2017). Drok en Hermans (2016) zien constructiviteit dan weer als een onderdeel van *slow journalism*. Met vredesjournalistiek heeft constructieve journalistiek naast de focus op oplossingen ook de focus op hoop en depolarisatie gemeen (McIntyre & Sobel, 2017a). Er is meer aandacht voor het samenbrengen van mensen dan voor het tegen elkaar opzetten. Constructieve journalistiek schenkt ook aandacht aan de mogelijkheden tot herstel, in de literatuur aangeduid als '*restorative narrative*' (McIntyre, Dahmen & Abdenour, 2016). Constructieve journalistiek, oplossingsgerichte journalistiek en *restorative narrative* worden door McIntyre, Dahmen en Abdenour (2016) onder de noemer van '*contextual journalism*' gegroepeerd. McIntyre en Gyldensted plaatsen in later werk (2017) zowel oplossingsjournalistiek, vredesjournalistiek, *restorative narrative* en toekomstgerichte journalistiek (*prospective journalism*) onder de bredere noemer van 'constructieve journalistiek'.

Eigen aan constructieve journalistiek is de wetenschappelijke onderbouwing vanuit de positieve psychologie (Gyldensted, 2011; McIntyre & Gyldensted, 2018). Immers, media beïnvloeden niet alleen waarover we nadenken, maar ook hoe we ons voelen (McIntyre, 2015). De aandacht voor positieve emoties in plaats van een overdreven nadruk op negatieve emoties vindt zijn oorsprong bij de positief psychologische '*broaden-and-build*'-theorie (Fredrickson, 2001) die stelt dat positieve emoties een ruimer denkproces bij de mens kunnen bewerkstelligen en zo de kans op innovatieve gedachten en gedragingen verhoogt. Andere constructen uit de positieve psychologie zoals het PERMA-model van Seligman (2011), dat stelt dat '*positive affect, engagement, relationships, meaning*' en '*accomplishment*' bijdragen aan het welzijn van de mens, kunnen ook worden toegepast binnen de constructieve journalistiek.

Het toepassen van technieken uit de positieve psychologie mag echter de kernwaarden van de journalistiek niet in het gedrang brengen. Die kernwaarden zijn: 'kritische berichtgeving, de waakhondfunctie, maatschappelijke relevantie en het publiek informeren en betrekken bij de samenleving' ('Wat is constructieve journalistiek?', 2016).

Objectiviteit, daarentegen, komt opvallend niet voor op het lijstje van journalistieke kernwaarden, want wordt beschouwd als niet alleen onmogelijk (McIntyre, 2015; Gyldensted, 2011), maar ook onwenselijk. Het nieuws wil informeren maar ook engageren: *'from mirrors to movers'*, aldus de Deense journaliste en gangmaker van de beweging, Cathrine Gyldensted (2015a).

Geïnspireerd door de definitie van McIntyre (2015, p. 9) en McIntyre en Gyldensted (2017, p. 23) hanteren wij de volgende, meer omvattende definitie:

Constructieve journalistiek is een journalistieke benadering, geïnspireerd door technieken uit de positieve psychologie en andere gedragswetenschappen en gericht op oplossingen, depolarisatie, herstel en de toekomst, die tot doel heeft het publiek te engageren en accuraat te informeren, zonder daarbij de kernwaarden van de journalistiek en de kritische zin van de journalist over het hoofd te zien.

Een journalistiek 'plus' dus, met een extra laagje van 'constructiviteit'. Het zoeken naar oplossingen maakt expliciet deel uit van dat laagje, de focus op 'positief nieuws' niet. Hoe kunnen we de constructieve journalistieke benadering nu in de praktijk (h)erkennen?

Constructieve journalistiek: een meetinstrument

De nadruk op het doel van de constructieve journalistiek heeft tot een groot aantal effectonderzoeken geleid, waarbij gefocust wordt op één of enkele kenmerken van constructieve journalistiek die in experimenteel onderzoek gemanipuleerd en uitgetest worden. De aandacht voor oplossingen is daarbij het meest voorkomende kenmerk. Zowel Kleemans, Schindwein en Dohmen (2017) als Kleemans, De Leeuw, Gerritsen en Buijzen (2017) gaan in navolging van McIntyre (2015) uit van twee strategieën van constructieve journalistiek: het aanreiken van oplossingen en het integreren van positieve emoties in negatief getinte verhalen. Ook McIntyre en Sobel (2017b) gaan uit van oplossingsgerichte journalistiek en concentreren zich dus op het aanreiken van oplossingen in het nieuws. McIntyre en Gibson (2016) onderzoeken dan weer het aspect positiviteit en onderscheiden positieve verhalen, negatieve verhalen en negatieve verhalen met een positieve uitkomst, benoemd als *'silver-lining news'*.

Wij beogen een meer exhaustieve inventarisatie van kenmerken in een meetinstrument en beginnen daarvoor met het ontleden van de door ons gehanteerde definitie van constructieve journalistiek. Het besef dat constructieve journalistiek een *benadering* is, die focust op de manier waarop bericht wordt, impliceert dat constructieve journalistiek losstaat van de keuze voor positieve onderwerpen. Dat constructieve journalistiek een benadering is, betekent ook dat ze een laag vormt bovenop de gekende journalistieke functies en waarden. De constructieve journalistiek respecteert de kernwaarden van de journalistiek en onderscheidt zich daarin van de positieve journalistiek, maar de kernwaarden op zich vormen geen uniek, praktisch toepasbaar ken-

merk van de constructieve journalistiek (McIntyre, 2015). Deze kernwaarden worden binnen de VRT ook al gecapteerd binnen de beheersovereenkomst met de Vlaamse overheid (VRT, 2016) en staan dus los van de constructieve inzichten van Björn Soenens. De doelstellingen van de constructieve journalistiek, het publiek accuraat informeren en engageren, maken als zodanig evenmin deel uit van het meetinstrument.

Het meetinstrument concentreert zich op de volgende passage uit de definitie: ‘geïnspireerd door technieken uit de positieve psychologie en andere gedragswetenschappen en gericht op oplossingen, depolarisatie, herstel en de toekomst’. Het instrument (zie tabel 1) omvat kenmerken en daarbij horende ‘journalistieke praktijken’. Deze praktijken kunnen herkend worden met de hulp van ‘richtvragen’. Het zijn deze richtvragen, geformuleerd door onderzoekers en journalisten om nieuwsverhalen te construeren en richting te geven, die het opsporen van praktijken en kenmerken van constructieve journalistiek in de VRT-journaals mogelijk maken. In de hiernavolgende paragrafen worden de richtvragen bij elk kenmerk en bijhorende praktijken besproken.

TABEL 1. *Praktisch toepasbare kenmerken van de constructieve journalistiek*

Kenmerken	Praktijken
Depolarisatie	<i>Kill victims</i>
	<i>Silent majority</i>
Toekomstgerichtheid	Wat nu?
Herstel en vooruitgang	<i>Restorative narrative</i>
Oplossingsgerichtheid	<i>Solutions journalism</i>
	Verstandige vergelijkingen
	Constructieve reflectie
	Hoopvol einde
	PERMA

Het eerste kenmerk dat we opnemen in het meetinstrument is de focus op *depolarisatie*. Hoewel erkend in de literatuur over constructieve journalistiek, duikt het kenmerk minder frequent op in empirische onderzoeken over dit onderwerp. Traditioneel focust de journalistiek op conflict en tegenstelling als nieuwswaarden (Harcup & O’Neill, 2016). Constructieve journalistiek wil de polarisatie echter overstijgen, stereotypen vermijden en op een diverse manier berichten (Gyldensted, 2011, 2017). De aandacht voor depolarisatie leidt tot het ‘*kill victims*’-principe (Gyldensted, 2015a): mensen in een moeilijke situatie worden niet per definitie als slachtoffers voorgesteld, maar er is ook aandacht voor hun veerkracht. Een vraag als ‘Hoe slagen ze erin om er bovenop te komen?’ kan daarbij een leidraad vormen (Gyldensted, 2015b). Een

ander aspect van depolarisatie is de aandacht voor het zogenaamde stilzwijgende midden. Dit *'silent majority'*-principe omschrijft Björn Soenens als 'de normaliteit van de wereld belichten' (Constructieve Journalistiek, 2016).

Het tweede kenmerk binnen het meetinstrument is de aandacht voor de lange termijn en de *toekomst* die de constructieve journalistiek kenmerkt. Toekomstgerichte verhalen kijken vooruit en identificeren de mogelijke fases die het onderwerp waarover bericht wordt nog zal doorlopen (Gyldensted, 2015a). Constructieve journalistiek wordt daarom beschouwd als journalistiek die verdergaat dan *'hit-and-run'*-journalistiek (Verheyden, 2015). Om vooruit te kunnen kijken, voegt de constructieve journalistiek een zesde 'W' toe aan de vijf journalistieke basisvragen wie, wat, waar, wanneer en waarom, namelijk 'wat nu?' (Gyldensted, 2016d). Verdere voorbeeldvragen die een toekomstgericht verhaal richting kunnen geven, zijn 'Wat zijn de mogelijkheden voor de toekomst?', 'Wat zijn de toekomstige ambities en hoe kunnen die bereikt worden?' en 'Hoe kunnen bepaalde zaken verbeterd worden naar de toekomst toe?' (Gyldensted, 2016a).

Het derde aandachtspunt binnen ons meetinstrument is het frame van *herstel en vooruitgang* dat in de constructieve journalistiek wordt gehanteerd (Gyldensted, 2016a; Dyer, 2015). Er is aandacht voor nieuwsverhalen die gaan over vooruitgang, heropbouw, groei en optimisme (McIntyre, Dahmen & Abdenour, 2016; McIntyre & Sobel, 2017a). Vragen die de *restorative narrative* vorm kunnen geven, zijn 'Wat kun je doen om de situatie te veranderen?', 'Welke lessen zijn geleerd (door het conflict)?', 'Wat was de leercurve?', 'Wat werkt (niet)?' en 'Welke weerstand is overwonnen?' (Van Gameren, 2016).

Het vierde en meest uitgebreide kenmerk van de constructieve journalistiek dat in ons meetinstrument opgenomen wordt, is haar *oplossingsgerichtheid*. Dit onderdeel van de constructieve journalistiek wordt in de literatuur ook als *solutions journalism* omschreven (Dyer, 2015). Ook Björn Soenens ziet de oplossingsgerichtheid als een van de voornaamste kenmerken van constructieve journalistiek: 'Constructieve journalistiek (...) stelt niet alleen de diagnose van 'dit is een groot probleem', maar zoekt ook naar oplossingen, desnoods in een ander land of in een andere omgeving' (Verheyden, 2014, par. 10). Soenens verwijst hiermee naar twee constructieve, oplossingsgerichte praktijken, namelijk de 'verstandige vergelijkingen' en de 'constructieve reflectie'. Bij het eerste maakt de journalist gebruik van voorbeeldoplossingen uit andere landen om een oplossingsgericht nieuwsverhaal te maken over een probleem in eigen land. Het tweede laat ons toe om het heden in perspectief te plaatsen door aandacht voor het verleden. De leidende vraag binnen deze praktijk is 'Welke lessen kunnen we leren uit het verleden?' (Gyldensted, 2016b). De aandacht voor een positieve, oplossingsgerichte benadering – en een hoopvol einde – van negatieve onderwerpen wordt in de praktijk betiteld als *silver-lining news* (Gyldensted, 2015). Een hoopvol einde maakt ook deel uit van ons meetinstrument.

Tot slot vormen inzichten uit de positieve psychologie de basis voor verdere constructieve, vaak oplossingsgerichte vragen. De vijf aspecten van het eerder aangehaalde PERMA-model van Seligman (2011) kunnen vertaald worden naar praktisch toepasbare vragen. Naar *positive affect* wordt gepeild door vragen als ‘Wie is hoopvol?’, ‘Wie is dankbaar?’ en ‘Wie heeft iets opgelost?’. Vragen als ‘Wie is betrokken?’ en ‘Wie kan vooruit?’ vallen onder *engagement*. Het *relationships*-aspect wordt gecapteerd door vragen als ‘Wie helpt?’, ‘Wie komen bij elkaar?’. Vragen als ‘Wie wordt er wijzer van?’ en ‘Wie is geïnspireerd?’ dekken het *meaning*-facet af. En naar *accomplishment* ten slotte wordt gepeild door de vragen ‘Wat is overwonnen?’ en ‘Wat is bereikt en hoe?’ (Glydensted, 2016c, McIntyre, 2015; McIntyre, Dahmen & Abdenour, 2016).

Constructieve journalistiek in het VRT-Journaal

Onderzoeksaanpak

Voor het ‘meten’ van de constructieve journalistieke kenmerken in de 19-uur journaals van de publieke omroep VRT onder hoofdredacteur Björn Soenens werden achtereenvolgens twee studies uitgevoerd. Een eerste, kwantitatieve studie beperkte zich tot het voorkomen van de belangrijkste kenmerken van constructieve journalistiek in het journaal, maar vergeleek hun voorkomen met dat onder Soenens’ voorganger Wim Willems. In een tweede, kwalitatieve studie werd het voorkomen van alle kenmerken, praktijken en richtvragen uit het meetinstrument onderzocht in de berichtgeving over twee specifieke cases.

Kwantitatieve studie

De onderzoeksvraag waarop de kwantitatieve studie een antwoord zocht, is vergelijkend:

In welke mate vinden we de belangrijkste kenmerken van constructieve journalistiek terug in de 19-uur journaals onder hoofdredacteur Björn Soenens enerzijds en onder diens voorganger Wim Willems anderzijds? Is Soenens er, met andere woorden, in geslaagd het journaal ‘constructiever’ te maken dan zijn voorganger?

We vergeleken uitzendingen uit het laatste jaar van Willems als hoofdredacteur (december 2012-november 2013) met het laatste jaar van Soenens (oktober 2015-september 2016), omdat we ervan uitgaan dat Soenens niet meteen vanaf het eerste jaar zijn stempel kon drukken op de nieuwsuitzendingen. Uit elk jaar selecteerden we twee uitzendingen per maand en dus 24 uitzendingen per jaar (Riffe, Lacy, Nagovan & Burkum, 1996) volgens het principe van de geconstrueerde week. De sportsectie namen we niet op in de analyse, aangezien deze onder een andere redactie valt. De 48 nieuwsuitzendingen uit de steekproef leverden een corpus op van 891 nieuwsitems waarvan 460 onder Willems en 431 onder Soenens. De uitzendingen werden geraadpleegd via nieuwsarchief.be. Intercodeursbetrouwbaarheid (Krippendorff’s Alpha)

werd berekend voor 10% van het gecodeerde materiaal met behulp van de tool <http://dfreelon.org/utills/recalfront/recal2/> en SPSS versie 24 werd ingezet voor de verwerking van de gegevens.

In het codeboek werden drie basiskennmerken van constructieve journalistiek opgenomen als dichotome variabelen, namelijk depolarisatie, oplossingsgerichtheid en toekomstgerichtheid (inclusief herstel en vooruitgang). Voor deze variabelen werd een aanvaardbare mate van overeenstemming tussen de codeurs bereikt met een Krippendorff's Alpha van 0.795 voor depolarisatie, 0.806 voor oplossingsgerichtheid en 0.698 voor toekomstgerichtheid. Een item werd gecodeerd als toekomstgericht als de journalist van het item expliciet melding maakt van wat er verder zal gebeuren rond de problematiek of het nieuwsfeit ('wat nu?'). We spreken van oplossingen in het nieuwsitem wanneer er door de journalist expliciet mogelijke oplossingen genoemd worden, bijvoorbeeld hoe we het probleem kunnen aanpakken (*solutions journalism*), hoe we ervoor kunnen zorgen dat gelijkaardige situaties zich niet meer voordoen (constructieve reflectie) of hoe problemen aangepakt worden in andere landen (verstandige vergelijkingen). Het kenmerk depolarisatie was iets moeilijker te operationaliseren. In de nieuwsitems codeerden we dit kenmerk als aanwezig wanneer er mensen aan het woord kwamen die niet uitgesproken voor of tegen een bepaald onderwerp zijn of aangeven beide meningen weten te accepteren (*silent majority*).

Ook werden een aantal bijkomende variabelen onderzocht die kenmerken van kwaliteitsvolle journalistiek in het algemeen zijn, maar door Hermans en Gyldensted (2018) ook als kernelementen van constructieve journalistiek worden aangeduid: contextinformatie (wanneer de gebeurtenis geschetst wordt in een breder kader en/of gekoppeld wordt aan gelijkaardige feiten) (Krippendorff's Alpha 0.793), en ook het gebruik van infografieken (de aanwezigheid van kaartjes, schema's of grafieken) (0.824). Het laatste wordt ook wel *'the Rosling'* genoemd, naar de overleden Zweedse hoogleraar Hans Rosling die bekend werd om zijn statistisch onderbouwde boodschappen over de wereld (Gyldensted, 2016d). Ook de gecontesteerde aandacht voor positieve aspecten van het nieuws (wanneer de journalist expliciet melding maakt van positieve elementen of gebeurtenissen, naast of in contrast met de hoofdgebeurtenis van het nieuwsitem) werd geregistreerd gezien het belang dat Soenens hier in interviews aan gaf. De intercodeursbetrouwbaarheid voor dit laatste aspect scoorde ondanks een overeenstemming tussen beide codeurs van 89% echter onaanvaardbaar laag (-0.052). Het codeboek werd vervolledigd met een aantal identificatiekenmerken (datum, hoofdredacteur, lengte van het item, hoofdpunt of niet, volgorde van het item, format, thema).

Kwalitatieve studie

Voor de kwalitatieve studie werd niet het doorsnee-19-uur-journaal bestudeerd, maar werden twee nieuwsevents diepgaander geanalyseerd: de Oekraïne-crisis in 2014 en de aanslagen in Brussel in 2016. De onderzoeksvraag hierbij luidt:

Welke kenmerken van de constructieve journalistiek zijn aanwezig in de berichtgeving van de VRT-journaals van 19 uur over de Oekraïne-crisis (18 februari 2014-26 maart 2014) en de Brusselse aanslagen (22 maart 2016-4 mei 2016)?

We kozen bewust voor twee negatieve nieuwsevents, getekend door spanning en conflict. De focus op negatieve onderwerpen vinden we bijvoorbeeld ook terug bij Kleemans, Schindwein en Dohmen (2017) en wordt geïnspireerd door inzichten uit de positieve psychologie. Pals (2006) stelt namelijk dat de negatieve emotionele effecten van een nieuwsverhaal over een moeilijke situatie gemilderd kunnen worden binnen de constructieve journalistiek door dat verhaal coherent te vertellen en met een positief einde. Daarnaast speelt ook het onderscheid tussen constructieve en positieve journalistiek een rol bij onze keuze voor negatieve onderwerpen. Positieve journalistiek heeft geen oog voor negatieve onderwerpen, waar de constructieve journalistiek deze onderwerpen op een constructieve manier kadert (Jackson, 2016).

De periode van elke case moest lang genoeg zijn om de focus op de lange termijn binnen de constructieve journalistiek ten volle te kunnen capteren (Gyldensted, 2015a). Ook de *restorative narrative*-praktijk, waarbij pas een tijd na een tragedie het herstel nagegaan wordt, vereist ons de beide nieuwsevents over een langere periode te bekijken (McIntyre & Sobel, 2017a). Het startpunt van de dataverzameling voor de Oekraïne-crisis werd vastgelegd op 18 februari 2014, wanneer de protesten op Maidan in een stroomversnelling terechtkwamen (Stahl, Lucke & Felfeli, 2016). Het startpunt van de dataverzameling voor de Brusselse aanslagen is 22 maart 2016, de dag van de aanslagen (Vermeersch, 2017). Het einde van de dataverzameling werd vastgelegd vanuit empirische verzadiging. Bij de berichtgeving over de Oekraïne-crisis werden geen nieuwe inzichten meer opgedaan na 26 maart 2014, bij de aanslagen in Brussel was dit het geval na 4 mei 2016. De berichtgeving over de Oekraïne-crisis behelst dus de protesten op het Maidanplein in Kiev tegen de Russisch-gezinde president Yanukovich, diens vlucht naar Rusland op 22 februari 2014, het uitroepen van de onafhankelijkheid van de Krim door het parlement op 11 maart 2014 en het referendum op 16 maart 2014 waarbij 96% van de bevolking op de Krim zich uitsprak voor de aansluiting bij Rusland. Het referendum werd erkend door Moskou, maar niet door de Europese Unie en een groot deel van de internationale gemeenschap (Stahl, Lucke & Felfeli, 2016). De tweede case omvat de berichtgeving over de aanslagen op de Brusselse luchthaven Zaventem en de Brusselse metro ter hoogte van metrostation Maalbeek op 22 maart 2016 en de nasleep ervan. De beide aanslagen eisten 32 doden en meer dan 300 gewonden. Ook de zoektocht naar twee gevluchte terroristen, Abrini en Krayem, en hun arrestatie op 8 april 2016 (Vermeersch, 2017) vallen binnen de onderzochte periode. De items in de VRT-journaals van 19 uur werden verzameld en geraadpleegd via nieuwsarchief.be.

De verwerking volgde een cyclisch proces. Alle uitzendingen werden een eerste keer bekeken met het oog op het identificeren van relevante fragmenten. Die fragmenten

werden vervolgens gecodeerd volgens de labels en concepten uit het meetinstrument. Alle richtvragen werden systematisch afgetoetst aan het materiaal. De kwalitatieve inhoudsanalyse was dus in essentie inventariserend van aard (Koetsenruijter & Van Hout, 2018, p. 130). Categorieën werden benoemd. Dit deductieve interpretatieproces werd aangevuld met open coderingen die het meetinstrument eventueel op een inductieve manier konden aanvullen. Om het proces van dataverzameling en -verwerking bij te houden, werd gebruikgemaakt van memo's (Jackson, 2016).

Resultaten

Kwantitatieve studie

Tegen onze verwachtingen in konden we onder Soenens (oktober 2015-september 2016) minder kenmerken van constructieve journalistiek terugvinden dan in het laatste jaar (december 2012-december 2013) van zijn voorganger, Wim Willems (zie tabel 2).

TABEL 2. *Vergelijking van de aanwezigheid van constructieve en andere journalistieke kenmerken in het 19-uur-journaal onder Wim Willems en Björn Soenens*

Kenmerken	Willems (n = 460)	Soenens (n = 431)
Depolarisatie (n = 17)	16 (3,5%)	1 (0,2%)
Toekomstgericht (n = 161)	95 (20,7%)	66 (15,3%)
Oplossingsgericht (n = 87)	54 (11,7%)	33 (7,7%)
Positiviteit (n = 15)	13 (2,8%)	2 (0,5%)
Context (n = 287)	195 (42,4%)	92 (21,3%)
Infografieken (n = 152)	60 (13,0%)	92 (21,3%)

Zelfs de aanwezigheid van context, geen exclusief kenmerk van constructieve journalistiek, maar veeleer van (diepgaande) journalistiek *an sich*, bleek in slechts 21,3% van de onderzochte nieuwsitems onder Soenens voor te komen tegenover 42,4% van de items onder Willems ($X^2 = 45,135$, $df = 1$, $p = 0,00$). Dat is des te meer opvallend gezien het grote belang dat Soenens in uitspraken en interviews hechtte aan de aanwezigheid van context in nieuwsverhalen (Verheyden, 2014). In 2015-2016 werden weliswaar meer nieuwsitems vergezeld van een infografiek (21,3%) dan in 2013 (13%) ($X^2 = 10,840$, $df = 1$, $p < 0,05$), – een trend die aansluit bij de tendens tot visualisering – maar de kernelementen van constructieve journalistiek, zoals het aanbieden van oplossingen, een toekomstperspectief en depolarisatie, bleken zonder uitzondering minder talrijk aanwezig onder Soenens (resp. 7,7%, 15,3% en 0,2%) dan onder Willems (resp. 11,7%, 20,7% en 3,5%). Het toekomstperspectief blijkt onder Willems in een op de vijf items aanwezig te zijn, bij Soenens is dit gedaald tot een op de zeven items ($X^2 = 4,284$, $df = 1$, $p < 0,05$). Waar een op de tien items onder Willems een oplossing aanreiken of aanraken, daalt

dit tot onder de tien procent bij Soenens ($X^2 = 4,209$, $df = 1$, $p < 0,05$). Het kenmerk depolarisatie is bij beide hoofdredacteurs slechts minimaal aanwezig, maar ook hier daalt het aantal nieuwsitems met dit kenmerk significant onder Soenens tot een bijna onbestaand niveau ($X^2 = 12,529$, $df = 1$, $p < 0,05$). De aandacht voor positieve aspecten van het nieuws volgt hetzelfde patroon. De aandacht voor positiviteit is naar verwachting laag onder Willems (2,8%), maar verrassend *nog* lager onder Soenens (0,5%) ($X^2 = 7,501$, $df = 1$, $p < 0,05$). Wanneer we inzoomen op de nieuwsitems die een van de drie basiskenmerken van constructieve journalistiek (oplossingen, toekomstperspectief, depolarisatie) bevatten, zien we dat geen enkel item alle drie de kenmerken tegelijkertijd bezit. 131 nieuwsitems onder Willems (28,57%) vertonen één of twee kenmerken tegenover 87 items onder Soenens (20,21%) ($X^2 = 8,280$, $df = 1$, $p < 0,05$).

Kwalitatieve studie

Alle kernelementen van de constructieve journalistiek – depolarisatie, toekomstgerichtheid, oplossingsgerichtheid, herstel en vooruitgang – werden teruggevonden in de berichtgeving over zowel de Oekraïne-crisis als de aanslagen in Brussel. Daarbij werden ook de meeste journalistieke praktijken en voorbeeldvragen in beide cases teruggevonden. Illustratieve voorbeelden van verhalen met een uitdrukkelijke focus op veerkracht en herstel konden wel teruggevonden worden in de berichtgeving over de Brusselse aanslagen, maar niet in de berichtgeving over de Oekraïne-crisis. Hetzelfde geldt voor het ‘*engagement*’- en ‘*meaning*’-aspect, die beide deel uitmaken van het PERMA-model. De praktijk van ‘verstandige vergelijkingen’ onder het kenmerk ‘oplossingsgerichtheid’ kon daarentegen noch in de berichtgeving over de Oekraïne-crisis noch in de berichtgeving over de aanslagen in Brussel teruggevonden worden.

Sommige items vertoonden meer dan één kenmerk van constructieve journalistiek, maar zelden meer dan twee, en maximum drie, tegelijkertijd. Zo werden vooral de emotieve aspecten van het PERMA-model gecombineerd aangetroffen, bijvoorbeeld de combinatie van de ‘*kill victims*’-praktijk (depolarisatie) met ‘*engagement*’ in de case rond de Brusselse aanslagen (bijv. portretten van overlevenden van de aanslagen met nadruk op hun veerkracht en inzet voor een betere wereld) of met ‘*positive affect*’ in de Oekraïne-crisis (bijv. dankbaarheid van de bevolking voor de gevallen helden op Maidan), of de combinatie van ‘*silent majority*’ (depolarisatie) met ‘*relationships*’ in de berichtgeving over de aanslagen (bijv. spontaan aangeboden hulp, herdenkingsmomenten). Het kenmerk van toekomstgerichtheid spoort in samenhang met oplossingsgerichtheid, vooruitgang en herstel, en hoopvol einde. Een hoopvol einde sluit logischerwijs ook aan bij ‘*positive affect*’. ‘Constructiviteit’ in zijn volle omvang, met ontplooiing van alle kenmerken, komt dus niet zozeer tot uiting op het niveau van een individueel nieuwsitem, maar wel op het niveau van de volledige berichtgeving over een thema, die zich uitstrekt over een bepaalde periode.

De analyse leidde ook tot het afleiden van een inductief kenmerk uit de VRT-berichtgeving, namelijk de focus op de eigen beleving van de journalisten ter plaatse. Dit

vonden we zowel terug in de case over Oekraïne, waar het journaalanker de correspondent ter plaatse expliciet naar eigen ervaringen en inzichten vroeg, als in de case over de aanslagen waar de VRT-journalist vanop het Beursplein in Brussel in de ik-vorm aan het woord is ('Ik woon nu zelf al zeven jaar in Brussel. En ik spreek uit ondervinding...'). Op deze manier onderschrijft het VRT-journaal de erkenning van de actieve, betrokken rol van de journalist. Het VRT-journaal maakt ruimte voor de eigen ervaringen en interpretaties die de journalist aan het nieuwsverhaal meegeeft (Bro, 2008; McIntyre & Gyldensted, 2017).

Discussie en conclusie

De kenmerken depolarisatie, oplossingsgerichtheid en toekomstgerichtheid bleken alle minder talrijk aanwezig in het 19-uur-journaal onder hoofdredacteur Björn Soenens dan onder zijn voorganger Wim Willems. Ook de aanwezigheid van contextinformatie bleek in tal van nieuwsitems gesneuveld te zijn. Deze bevindingen uit de kwantitatieve studie versterken het gevoel dat Soenens een eigen persoonlijke invulling gaf aan constructieve journalistiek, afwijkend van de gangbare definiëring in de literatuur en in deze studie. Het kan natuurlijk ook dat zijn belijdenis in woord niet in daad resulteerde. Hij is er immers niet in geslaagd het nieuws 'constructiever' te maken dan onder zijn voorganger, integendeel. Het is ook mogelijk dat Soenens weinig invloed had op 'zijn' redactie. Dit is des te meer aannemelijk in het licht van de controverse rond zijn persoon en de weerstand die hij opriep ('Steun en kritiek voor Björn Soenens', 2015). Zoals uit recent onderzoek van Lough en McIntyre (2018) blijkt, is de steun van het management belangrijk voor journalisten die constructieve verhalen willen brengen. Maar omgekeerd geldt dit wellicht des te meer: zonder de actieve steun van de journalisten kan het management weinig doordrukken of veranderen. Aanvullend onderzoek naar de houding van de VRT-journalisten ten opzichte van constructieve journalistiek en naar hun houding ten opzichte van het management is hier op zijn plaats. Ook andere essentiële actoren (bijv. eindredacteuren, andere nieuwszenders, directie) en elementen (bijv. aangeleverde content van persagenschappen, redactiestatuut, maatschappelijke context) binnen het nieuwsproductieproces kunnen bestudeerd worden met het oog op hun impact op het constructieve karakter van het VRT-nieuws.

De bevindingen uit de kwalitatieve studie tonen dan weer aan dat zo goed als alle kenmerken van constructieve journalistiek wel degelijk terug te vinden zijn in de totale berichtgeving over twee negatief gekleurde nieuwsevents, de Oekraïne-crisis in 2014 en de aanslagen in Brussel in 2016. Alleen de praktijk van de 'verstandige vergelijkingen' werd in geen van beide cases teruggevonden. Een bijkomend kenmerk werd inductief aan het meetinstrument toegevoegd, namelijk de focus op de gevoelens en belevingen van de journalist zelf. Er zijn aanwijzingen in de literatuur (Bro, 2008; McIntyre & Gyldensted, 2017) dat de eigen ervaringen en interpretaties van de

journalist als een onderdeel van constructieve journalistiek beschouwd kunnen worden, maar het is onduidelijk in welke mate hierover consensus bestaat in de onderzoeksgemeenschap.

Onze ervaringen met zowel het kwantitatieve als het kwalitatieve onderzoek suggereren dat ‘constructiviteit’ veeleer een journalistieke ‘laag’ is die in zijn volledigheid kan gerealiseerd en dus ook bestudeerd worden op het niveau van de volledige berichtgeving over een thema eerder dan dat het een kenmerk is op het niveau van elk individueel nieuwsitem. Het onderzoek leert dat kenmerken van constructieve journalistiek weliswaar samen kunnen voorkomen binnen één nieuwsitem, maar dat geen enkel nieuwsitem *alle* kenmerken van constructieve journalistiek vertoont. Daarbij komt de vraag op of het voorkomen van één enkel kenmerk voldoende is om het item als ‘constructieve journalistiek’ te benoemen dan wel of meerdere kenmerken tegelijkertijd – en hoeveel kenmerken – aanwezig dienen te zijn. Bijkomend kan ook de dichotome codering (het kenmerk is aanwezig of niet aanwezig) in vraag gesteld worden ten voordele van een meer graduele codering (het kenmerk is in meerdere of mindere mate aanwezig). Dit onderzoek heeft alvast een operationeel meetinstrument voorgesteld en uitgetest. Vervolgonderzoek is wenselijk om de bevindingen van deze pilotstudie uit te diepen en verdere methodologische keuzes te verfijnen.

Ten slotte omschreven wij constructieve journalistiek als een benadering los van de keuze voor bepaalde onderwerpen. Het gaat bij constructieve journalistiek dan niet om de selectie van onderwerpen, maar wel om de aanpak van ook en zelfs overwegend negatieve, pijnlijke, teleurstellende gebeurtenissen. In de constructieve benadering wordt aan de klassieke journalistieke vragen zoals wie, wat, waar, wanneer, waarom, er eentje toegevoegd: en wat nu? Daarbij wordt de journalist uitgedaagd om verder te kijken dan de waan van het moment en gebeurtenissen in een historisch (welke lessen trekken we uit het verleden?) en vergelijkend (welke lessen kunnen we leren uit het buitenland?) perspectief te plaatsen en de blik op de toekomst te richten. Daarbij gaat het er niet enkel om problemen te signaleren (klassieke waakhondfunctie), maar ook om nieuwe ideeën en initiatieven te belichten die deze problemen aanpakken. Het debat over welke oplossing gewenst en noodzakelijk is, moet uiteraard overeind blijven (Dyer, 2015), zoals men van een kritische journalist verwacht. Aanvullend onderzoek zou echter verder kunnen kijken dan de journalistieke benadering en de onderwerpkeuze binnen constructieve journalistiek aan nader onderzoek kunnen onderwerpen. Spreken we met recht over een journalistieke benadering of onderscheidt de constructieve journalistiek zich ook door haar onderwerpkeuze en/of door de mate van voorkomen van de journalistieke kernwaarden?

Björn Soenens heeft alvast iets in beweging gebracht in Vlaanderen door het begrip ‘constructieve journalistiek’ te introduceren en tot voorwerp van discussie te maken. We hopen op onze beurt bijgedragen te hebben tot een definiëring en operationalisering van het begrip en tot het uittekenen van een verdere onderzoeksagenda.

Literatuur

- Bro, P. (2008). Normative navigation in the news media. *Journalism*, 9(3), 309-329.
- Bro, P. (2018). Constructive journalism: Proponents, precedents, and principles. *Journalism*, 1-16.
- Constructieve Journalistiek (2016). *Wat nu*, Björn Soenens. VRT [Video]. Geraadpleegd via <https://vimeo.com/191769143>
- Corten, M. (2016, 11 september). *De (zelf)destructie van constructieve journalistiek*. Geraadpleegd op <https://maartenisbenieuwd.wordpress.com/2016/09/11/essay-de-zelfdestructie-van-constructieve-journalistiek/>
- Dagan Wood, S. (2014). The positive future of journalism. *Tedx Talks*, 15 september. <https://www.youtube.com/watch?v=zPyoxnymGRo>
- Drok, N., & Hermans, L. (2016). Is there a future for slow journalism? The perspective of younger users. *Journalism Practice*, 10(4), 539-554.
- Dyer, J. (2015). SOL-U(T)I{ONS} = J(O+U)RNALISM. Is solutions journalism the solution? *Nieman Reports*, 69(2), 14-17. Geraadpleegd op <http://niemanreports.org/articles/is-solutions-journalism-the-solution>
- Fredrickson, B.L. (2001). The Role of Positive Emotions in Positive Psychology: The Broaden-and-Build Theory of Positive Emotions. *American Psychologist*, 56(3), p. 218-226.
- Gyldensted, C. (2011). *Innovating news journalism through positive psychology* (master thesis). University of Pennsylvania. Geraadpleegd via http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1024&context=mapp_capstone
- Gyldensted, C. (2015a). *From mirrors to movers: Five elements of positive psychology in constructive journalism*. Charleston, SC: GG Group Publishing.
- Gyldensted, C. (2015b). *SVT, Ingrid Thörnqvist on Constructive Journalism* [YouTube, 25 maart]. Geraadpleegd via https://www.youtube.com/watch?v=C8E-ewfsm_s
- Gyldensted, C. (2016a, 10 mei). *Constructive journalism. Method: Future oriented question* [YouTube]. Geraadpleegd via <https://www.youtube.com/watch?v=ZooZ88NCSqI>
- Gyldensted, C. (2016b, 10 mei). *Constructive journalism: Definition & Myths* [YouTube]. Geraadpleegd via <https://www.youtube.com/watch?v=JzAAUro1WPg>
- Gyldensted, C. (2016c, 2 november). *Mastering cojo*. Geraadpleegd op 13 augustus 2017 via <http://constructievejournalistiek.nl/over-cojo/mastering-cojo/>
- Gyldensted, C. (2016d, 8 december). *From mirrors to movers: The controversy & potential of constructive elements in journalism*. Presentatie op de internationale conferentie 'Constructed/Constructive Journalism', Institute for Journalism Studies, Brussel. Zie ook https://docs.google.com/presentation/d/1Smbz95uzR9RyZvohy21e6NkXSusblvd68ygrDzUBQKo/present?ueb=true#slide=id.g13d50d67ce_2_0
- Gyldensted, C. (2017, 17 februari). *Nederlandse pers, wat doen jullie? De wereld kijkt mee*. Geraadpleegd op 13 augustus 2017 via <https://www.villamedia.nl/artikel/nederlandse-pers-wat-doen-jullie-de-wereld-kijkt-mee>
- Haagerup, U. (2014). *Constructive news* (2nd ed.). InnoVatio Publishing. Geraadpleegd via http://www.innovatio.de/pdf/Constructive_news_second_edition_web_teaser.pdf
- Harcup, T., & O'Neill, D. (2016). What is news? News values revisited (again). *Journalism Studies*. doi:10.1080/1461670X.2016.1150193
- Hermans, L., & Gyldensted, C. (2018). Elements of constructive journalism: Characteristics, practical application and audience valuation. *Journalism*. doi.org/10.1177/1464884918770537
- Hutchins Commission (1947). *A free and responsible press*. Chicago, Illinois: University of Chicago.
- Jackson, J. (2016). *Publishing the Positive* (Master's thesis). University of East London, UK. Geraadpleegd via https://www.constructivejournalism.org/wp-content/uploads/2016/11/Publishing-the-Positive_MA-thesis-research-2016_Jodie-Jackson.pdf
- Kleemans, M., Schindwein, L.F., & Dohmen, R. (2017). Preadolescents' emotional and prosocial responses to negative tv news: Investigating the beneficial effects of constructive reporting and peer discussion. *Journal of Youth and Adolescence*, 46, 2060-2072.

- Kleemans, M., de Leeuw, R.N.H., Gerritsen, J., & Buijzen, M. (2017). Children's responses to negative news: The effects of constructive reporting in newspaper stories for children. *Journal of Communication*, 67, 781-802.
- Koetsenruijter, W., & Van Hout, T. (2018). *Methoden voor journalism studies* (2de druk). Amsterdam: Boom.
- Lough, K., & McIntyre, K. (2018). Journalists' perceptions of solutions journalism and its place in the field. *#ISOJ Journal*, 8(1), 33-52. <http://isoj.org/research/journalists-perceptions-of-solutions-journalism-and-its-place-in-the-field/>
- Mast, J., Coeseman, R., & Temmerman, M. (2018). Constructive journalism: Concepts, practices, and discourses. *Journalism*, 1-12.
- McIntyre, K. (2015). *Constructive journalism: the effects of positive emotions and solution information in news stories* (dissertation). University of North Carolina, Chapel Hill. Geraadpleegd via <https://cdr.lib.unc.edu/indexablecontent/uuid:83b99a42-951c-4205-a129-44c9bf7ad8f3>
- McIntyre, K. (2017). Solutions journalism. *Journalism Practice*. doi.org/10.1080/17512786.2017.1409647
- McIntyre, K., & Gibson, R. (2016). Positive news makes readers feel good: A "silver-lining" approach to negative news can attract audiences. *Southern Communication Journal*, 81(5), 304-315.
- McIntyre, K., & Gyldensted, C. (2017). Constructive journalism: Applying positive psychology techniques to news production. *The Journal of Media Innovations*, 4(2), 20-34.
- McIntyre, K., & Gyldensted, C. (2018). Positive psychology as a theoretical foundation for constructive journalism. *Journalism Practice*. doi:10.1080/17512786.2018.1472527
- McIntyre, K., Dahmen, N., & Abdenour, J. (2016). The contextualist function: US newspaper journalists value social responsibility. *Journalism*. doi:146488491668355
- McIntyre, K., & Sobel, M. (2017a). Reconstructing Rwanda. *Journalism Studies*. doi:10.1080/1461670X.2017.1326834
- McIntyre, K., & Sobel, M. (2017b). Motivating news audiences: Shock them or provide them with solutions? *Communication & Society*, 30(1), 39-56.
- Pals, J. (2006). Narrative identity processing of difficult life experiences: Pathways of personality development and positive self-transformation in adulthood. *Journal of Personality*, 74(4), 1079-1110.
- Riffe, D., Lacy, S., Nagovan, J., & Burkum, L. (1996). The effectiveness of simple random and stratified random sampling in broadcast news content analysis. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 73, 159-168.
- Seligman, M. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. New York: Atria.
- Soenens, B. (2014, 29 oktober). *Het nieuws moet inspireren, niet deprimeren*. Geraadpleegd op <http://dederactie.be/cm/vrtnieuws/opinieblog/analyse/1.2132674>
- Stahl, B., Lucke, R., & Felfeli, A. (2016). Comeback of the transatlantic security community? Comparative securitization in the Crimea crisis. *East European Politics*, 32(4), 525-546.
- Steun en kritiek voor Björn Soenens. (2015, 27 februari). *De Morgen*. Geraadpleegd op 3 januari 2017 via <http://www.demorgen.be/tvmedia/steun-en-kritiek-voor-bjorn-soenens-bb55cdb5/>
- Thevissen, F. (2015, 13 mei). *Achter de schermen van de constructieve journalistiek*. Geraadpleegd op 22 december 2016 via <http://www.doorbraak.be/nl/nieuws/achter-de-schermen-van-de-constructieve-journalistiek>
- Van Gameren, E. (2016, 10 oktober). *Toolkit*. Geraadpleegd op 13 augustus 2017 via <http://constructievejournalistiek.nl/toolkit/toolkit/>
- Van Groesen, J. (2017, 26 januari). Constructieve journalistiek maakt de journalist tot therapeut en dominee. *De Nieuwe reporter*, geraadpleegd op <http://www.denieuwereporter.nl/2017/01/constructieve-journalistiek-maakt-de-journalist-tot-therapeut-en-dominee/>
- Verheyden, T. (2014, 29 oktober). *VRT-hoofdredacteur Björn Soenens: Journalistiek moet de miserie overstijgen*. Geraadpleegd op 13 augustus 2017 via <http://www.howtostory.be/vrt-hoofdredacteur-bjorn-soenens-journalistiek-moet-de-miserie-overstijgen>
- Verheyden, T. (2015, 2 maart). *Constructieve journalistiek is for pussies. Or not?* Geraadpleegd op 13 augustus 2017 via <http://www.howtostory.be/constructive-journalism-is-for-pussies-or-not/>
- Vermeersch, L. (2017, 17 maart). *Reconstructie: terug naar 22 maart*. Geraadpleegd op 13 augustus 2017 via <http://www.bruzz.be/nl/debat/reconstructie-terug-naar-22-maart>

VRT (2016). *Beheersovereenkomst 2016-2020*. Geraadpleegd via <https://www.vrt.be/content/dam/vrtbe/overde-vrt/opdrachten/opdrachten/Beheersovereenkomst%20oondertekende%20oversie.pdf>

Wat is constructieve journalistiek? (2016). Geraadpleegd op 13 augustus 2017 van <http://constructievejournalistiek.nl/over-cojo/wat-is-constructieve-journalistiek/>